

Reşadiye (Muğla)'da bulunmuş olan fosil *Hippopotamus* alt çene kalıntısı

The remain of fossil Hippopotamus mandibula found at Reşadiye region (Muğla-Turkey)

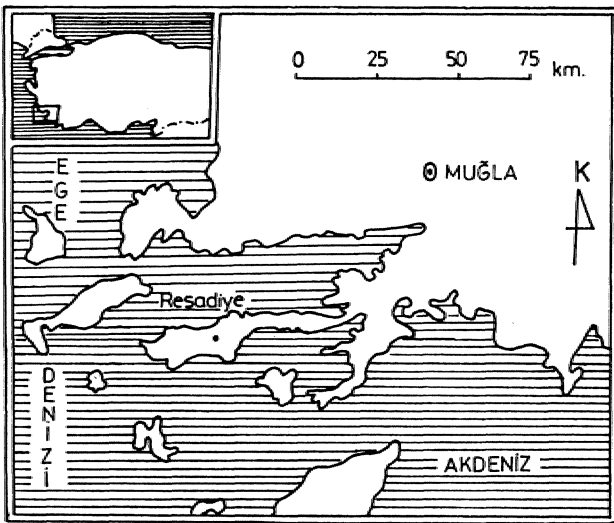
VAHDET TUNA Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Tabiat. Tarihi Müzesi, İzmir

ÖZ : Bu araştırmada Reşadiye'de bulunmuş olan, Hippopotamus sağ alt çene parçasındaki dişler (M2,M3 in. situ) incelenmiş ve bu, dişlerin Hippopotamus amphibius LINNAEUS'a ait ve Pliyo-Pleisosen yaşta olduğu, saptanmıştır.

ABSTRACT : In this research, the remain of right mandibular fragment with M2, M3 in. situ of Hippopotamus which was found at Reşadiye are investigated. As a result of this research it is justified, that this teeth belong to Hippopotamus, amphibius. LINNAEUS of Pliyo-Pleistocene age.

GİRİŞ

Bu araştırmanın konusunu oluşturan Reşadiye (Şekil 1) örneği dışında Türkiye'de şimdiye kadar Akkaya (Ankara) ve Karain (Antalya) lokalitelerinde Hippopotamus 'a ait kalıntılar bulunmuş, ancak bu kalıntılar hakkında açıklayıcı bilgi verilmemiştir. Akkaya'da bulunmuş olan Hippopotamus sp. Pleistosen yaşta'dır. (Ozansoy, 1965). Karain'deki Hippopotamus sp. için Ozansoy (1957) Üst Pleistosen» Kökten (1964) ise Orta Pleistosen, yaşını vermiştir.

Şekil 1 : Yer bulduru haritası.
Figure 1 :Location map.

SİSTEMATİK

Burada kullanılan sistematik Simpson (1945)'dan, alınmıştır.

Takım. : Artiodactyla Owen, 1848

Ait takım :Suiformes Jaekel, 1911

Ara takım, :Ancodanta Matthew, 1929

Üst aile : Anthracotherioidea Gill, 1872

Aile : Hippopotamidae Gray, 1872.

Cins : Hippopotamus Linnaeus, 1-758

Hippopotamus amphibius Linnaeus 1758 (Şekil 3,4)

1949 Hippopotamus amphibius Cooke, s3-6, ş.1-

1950 Hippopotamus amphibius Zbyszewski, s.4-6,

lv.I.ş.1-7, lv.II, şai.,13,,14.,,

1969 Hippopotamus amphibius Melentis, s.259-261,lv.2,ş.4.

Terminoloji

Hippopotamidae alt çene molar dişlerine ait terminoloji, aşağıda verilmiştir (Şekil 2).

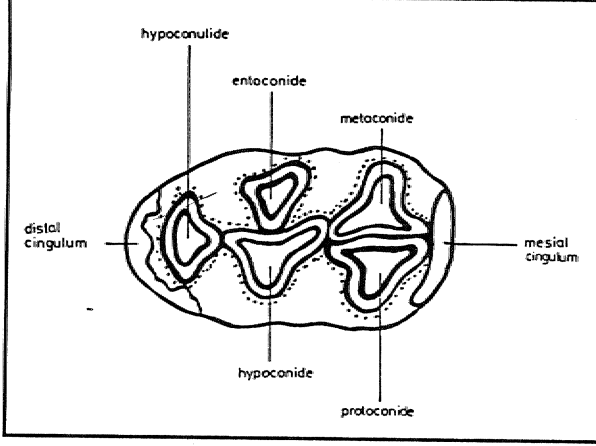
Tanımlama

Alt çene. Sağ alt çene parçası M/2'nin önünden, ve M/3 ün arkasından kırık olması nedeniyle, corpus mandibulae ile ramus mandibulae'nin çok az bir bölümünü içermektedir.,

Dişler. Her iki diş de aşınmış olduğundan çiğneme yüzeyindeki, konik tüberküller görülmemektedir.

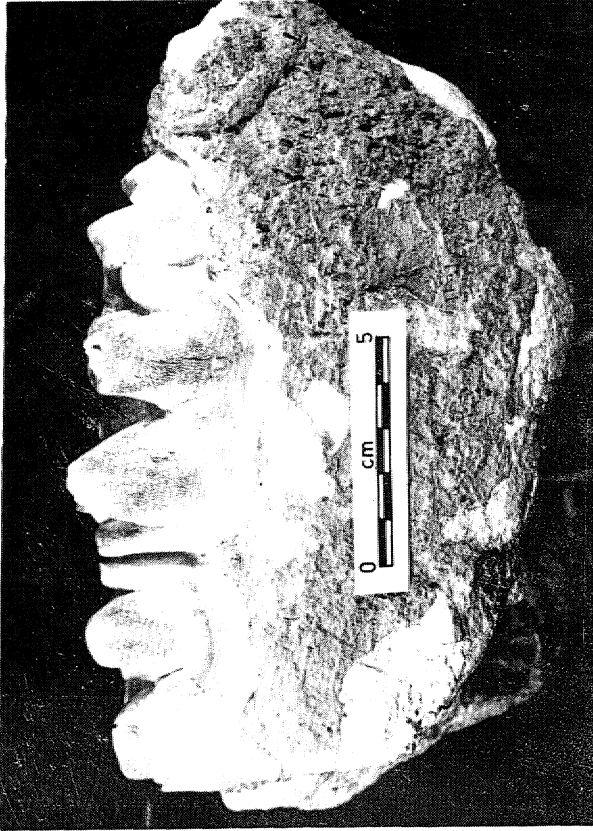
M/2. Fazla aşınma nedeniyle mine tabakasının çevrelediği çiğneme yüzeyi, ön (protoconide, metaconide) ve arka (hypoconide, entoconide) tüberkül çiftleri ile mesial ve distal cingulumların birleşmesi sonucu halter şeklini almıştır. Arka **lob**, merkezi, olarak entoconide ile hypoconide'in aşınmasından arta kalmış; bir mine adacığı içermektedir.

M/3. Bu dişin distali hypococonide ile entoconide'in arkasında, ve az çok merkezi olarak yerleşmiş olan hypococonulide'in gelişmesiyle uzamıştır. Aşınma, sonucu dişin. çiğneme yüzeyi yonca yaprağı, desenleri içermektedir. M/ 2'ye göre daha az aşınmış durumdaki bu dişte ön lobtaki

Şekil 2 : Hippopotamidae alt molar (M/3) tüberkül adlandırılması.

Figure 2: Hippopotamidae lower molar (M/3) cusp nomenclature.

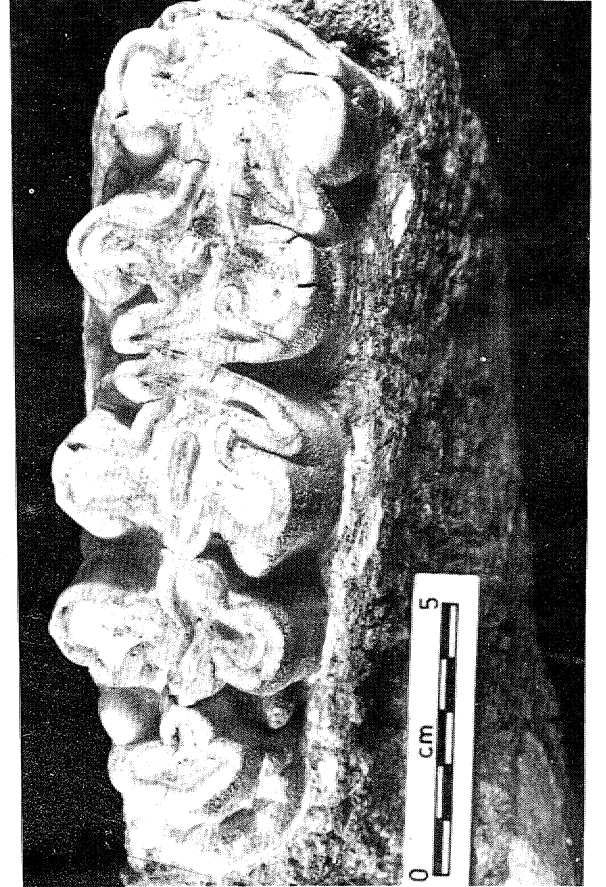

Şekil 3 : Hippopotamus amphibius'un sağ M/2, M/3'nün içten görünümü.

Figure 3 : Hippopotamus amphibius, right M/2, M/3 lingual view.

tüberkilller ile mesial cingulum birleşmiş ve metaconide ile protoconide'nin aşınması sonucu oluşmuş, mesial distal yonde uzanan bir mine adacağı içermektedir. İkinci lobtaki tüberkül aralarında birleşmemiş ve her iki tüberkülün aşınma yüzeyi, şekil olarak, birbirinden farklıdır. Diğer iki loba göre düzey olarak daha alçak olan. üçüncü lobta hypoconulide merkezi olarak yerleşmiş ve hypoconide ile temaslıdır, Hypoconulide'in buccal, lingual ve distalinde, distal cingulumdan oluşmuş değişik görümlü yapılar bulunmaktadır. Distal cingulum çok gelişmiş ve belirgindir. Lingual, tarafta entoconide'in distalinde yer alan bir çıkıntı hemen, hemen hypoconulide düzeyindedir. Ayrıca buccal tarafta hypoconide'in distalinde daha küçük ve düzey olarak oldukça alçak diğer bir çıkıntı bulunmaktadır.

Reşadiye , Omo (Arambourg, 1947) ve Güney Afrika (Cooke, 1949) da bulunmuş olan Hippopotamus amphibius'al ait. M/2 ve M/3'ün biyometrik değerleri çizelge 1'de verilmiştir. (Reşadiye M/2 ve M/3'ünün uzunluk ve genişlik, değerleri maksimum olarak alınmıştır).

Şekil 4 : Hippopotamus amphibius'un sağ M/2, M/3'nün çiğneme yüzeyinden görünümü.

Figure 4 : Hippopotamus amphibius, right M/2, M/3 occlusal view.

Çizelge I : H.amphibius biyometrik değerlerinin karşılaştırılması (Değerler mm olarak alınmıştır)

Table I : Comparison of the biometric values of H.amphibius. (The measurements are in mm)

SONUÇLAR, ve TARTIŞMA

M/2 ve M/3 te ön ve arka cingulumların gelişmiş olması, mine çıkıntılarının bolluğu, tüberküllerin şekli ve dişlerin biyometrik değerleri örneğimizin Hippopotamus amphibius'a ait olduğunu göstermektedir. Çizelge I'de de görüldüğü gibi Reşadiye H.amphibus'u Omo ve Güney Afrika örneğine göre oldukça iri bir formdur. H.major veya H.antiques' a ait diş değerlerinin Reşadiye örneğine yakın olması olasıdır. Çünkü Villafranchien'de Kuzey Afrika ile Orta Avrupa'da bulunmuş olan Hjnajor'un güncel Hippopotamus boyuna ulaştığı , hatta onu geçen 'boyutlara ulaştığı bilinmektedir. H.major, Sicilya ve Malta adalarında bulunmasına, rağmen henüz Girit'te bulunamamıştır (Sondaar ve Bockschoten, 1967).

H.amphibius tetraprotodont guruba aittir. Bu grup Cezayir'de Erken Pliyosen'den (H.proamphibius) ve Doğu Afrika (Omo) da Geç Pleistosen'den bilinmektedir (Melentis, 1969).

H.amphibius ayrıca Portekiz'de Algoz (Zbyszewski, 1950), Yunanistan'da Haliakmon (Melentis, 1969), Cezayir'de Palikao (Arambourg ve Arnold, 1949), Ain Bou-ehrit ile Ain Hanech'te bulunmuştur (Arambourg, 1970). Cezayir'de ayrıca Ain el bey ile Tunus'ta Lac Ichkeul'da Hippopotamus sp. bulunduğu kaydedilmiştir (Arambourg, 1970). Kuzey Afrika Alt Villafranchien'ini karakterize eden faunik birlik Bethem Filistin "de Hippopotamus sp.de içermektedir. (Bate, 1934 Arambourg, 1962). Hippopotamidae Güney Afrika'da Florisbad ve Kalk Bay'da H.amphibius, Bloemoch'da Hippopotamus of. amphibius ve Zwartkops'ta Hippopotamus sp. ile temsil edilmiştir (Cooke, 1955).

Akdeniz adalarında bulunmuş olan H.minor, H.cretensis ve H.pentlandi cüce fakat H.amphibius gibi tetraprotodont formlardır (Arambourg, 1944; Melentis, 1969) cüce 'türlerde H.amphibius'un akraba olduğunu belirtmiştir.

Ozansoy (1957). Hippopotamus içeren Antalya Pleistosen faunasının. Kuzey Afrika faunalarıyla ilişkili olabileceğini belirtmiştir.

Sonuç olarak aynı yorum Yakındoğu'daki Bethleem bulgusu dikkate alınarak Reşadiye H.amphibius'u için de yapılabilir.

KATKI BELİRTME

Reşadiye'de bulunmuş olan bu materyali Ege Üniversitesi Fen Fakültesi Tabiat Tarihi. Müzesi'ne bağışlayan ve dolayısıyla bana bu yayını yapma ola-nağımı veren Sayın Av. Halil Yağmur Meltem'e teşekkür ederim.

DEĞİNİLEN BELGELER

Arambourg, C., 1947, Contribution, a l'etude geologique

du bassin du Lac Rudolphe et de la Basse Vallee de l'Omo (Mission Scientifique de l'Omo, T.I., fasc.3): Editions du museum, Paris, 314-335.

Arambourg, C, ve Arnold, M., 1949, Note sur les fouilles paleontologiques executées en 1947-48 et 1949 dans le gisement Villafranchien de la Garaet Ichkeul : Bull.Soc.Sc.nat. Tunisie, 11,3-4. p.149.

Arambourg, C., 1962. Les faunes mammalogiques du Pleistocene circummediterranean : Quaternaria, VI, 97-109.

Arambourg,C, 1970,, Les Vertebres du Pleistocene de l'Afrique du Nord :Extrait I,I,8-14-18-20-22.

Cooke, H.B.S., 1949, The fossil Suina of South Africa : Trans. Roy. Soc.S.Afir., vol. XXXII, Pan I . pp.3-6.

Cooke,H.B.S., 1955, Some fossil mammals in the South African Museum collections : The Annals of the South. African Museum.-XLII, 3, 164-166.

Kökten.K., 1964, Die Stellung von Karain innerhalb der Türkischen vorgeschichte : Türk Tarih Kurumu. Dergisi, 6,66.

Melentis, J.K., 1969, Studien über fossile Vertebraten Griechenlands. 16. Die pleistozSne saugetieryfauna des Beckens von Haliakmon (Griechenlend): Ann.Geol.Pays.Hellen., 247 ,259-261.

Ozansoy,F., 1957. Türkiye Tersiyer Memeli Faunaları ve Stratigrafik revizyonları :MTA Enstitüsü Dergisi, 49; 19.

Ozansoy, F., 1965, Etude des gisements continentaux et des mammiferes du Cenozoique de Turqui : Mem.Soc.Geol.de, vol.85, New York.

Sondaar, P.Y. ve Boekschoten,G.J., 1967. Quaternary mammals in the South Aegean. Island. Arc; with noted on other fossil mammals from the coastal legions of the Mediteiranean.II: Koninkl. Nederl. Akademie van Wetenschappen, Proceedings. Series B,70,No.S,565-566.

Zbyszewski, G., 1950, Les restes dUippopotame et de Cerfs d'Algoz : Separata do tomo XXXI, 46, 11-12.

Yazının geliş tarihi : 14.11.1987

Yayına veriliş tarihi :: 15.8.1988